

Na Čvrsnici planini (2228 m)

Prof. U. Girometta (Split)

HPD »Mosor« na hercegovačkim planinama

Zapadno od željezničke pruge Jablanice — Drežnice ponosito se diže prostrani masiv Plase, Muharnice i Čvrsnice da se u Ploči, na zapadnom grebenu Vel. Čvrsnice, dovine do zamjerne visine od 2228 m, nadilazeći tako visinom sve ostale bosansko-hercegovačke planine, osim Maglića, koji je samo za stotinjak metara viši. Taj sam gordi masiv promatrao višekrat u mlađim svojim godinama sa Kamešnice, Troglava, Cincara i Malovana. Silni smetovi snijega s kojima se njegovi grebeni sve do u kasno ljeto kite izazivahu već tada u meni želju da ga posjetim. Kad sam se preklanjske godine pak popeo na Prenj planinu i sa romantičkog Otiša (2097 m.) s bližega promatrao jezovite strmine, koje ga opkoljuju a napose veličanstvene doline, koje u njegovu tijelo duboko zadiru, još me jača i veća čežnja vukla prema tom kamenitom kolosu.

Zadnji podstrek za takvu »ekskurziju« bio mi je nadasve lijepi i iscrpljivi članak o Čvrsnici iz pera uvaženog planinara Dr. J. Flegera, člana HPD. »Bjelašnice« u Sarajevu (Hrv. Planinar; god 1935; br. 7, 8, 9).

Nakon teoretske pripreme odlučismo da posjetimo Čvrsnicu planinu koncem mjeseca lipnja. Iz Splita otputovasmo jutarnjim parobrodom za Metković. Tijekom vožnje kroz Brački kanal letili su naši pogledi na mosorske visove, s kojima nas vežu tolike drage uspomene. Pod Velikim Kablom (1346 m), najvišim vrhom Mosor planine, ugledasmo kotlinu Ljuvača, do unatrag desetak godina голу i pustu, danas našim marom crnoborom pošumljenu. U toj kotlini, idealnoj palestri zdravlja splitske mladeži, diže se naš prvi odvažni pothvat: ponosni Dom na Mosoru. Na domaku Omiša, tog nekadašnjeg gusarskog gnijezda, ne mogosmo se oteti želji da već možda po stoti put ne promatramo vilovite stijene, koje zatvaraju romantični kanjon Cetine. Njene vode izviru na podnožju Dinare, pa nas eto sjećaju naših pothvata na dinarskim planinama: Planinarske kuće na Vagnju i Skloništa na Kamešnici. Ploveći dalje k jugu otva-

raju nam se pogledi na strmu omišku Dinaru, a s druge strane na otok Brač, koji kulminira sa Vidovom gorom (778 m), tim vilinskim vidikovcem, na čijim vrletnim stijenama udarismo časni pečat HPD. »Mosora« zidanjem otmenog Skloništa.

Od omiške se Dinare prema jugu primorski lanac postepeno snizuje, da pred zapadnim obroncima Biokova pređe u naglu depresiju. Zloglasna je to Vrulja, odakle se zimi ruši bura orkanske žestine.

Pred nama je gordo Biokovo. Poput titanskog zida diže se naglo iz mora i visoko u vis prelazi u raskidane vrhove, iza kojih se pruža ljuta biokovska površ, koja u ponositom Sv. Juri doseže visinu od 1762 m. Duboki tamni procjepi, koji se po tome kamenom kolosu vuku, a napose vijugava točila, koja se bjelasaju, jasno govore o djelatnosti snijega, vode i vjetra. Na podnožju točila u biokovskom obalnom kršu umiljato se stisnule kućice Velog Brda, Basta i Makra, a dolje pri moru u raskošju bujnog zelenila i bijelih žala amfiteatralno se smjestila ubava Makarska, u kojoj ljeti pulsira veseo kupališni život. Na stotine se tu stranaca okupilo, da se do opojnosti nauživaju sunca, mora, šuma i vrletnih biokovskih visova.

Ploveći dalje k jugu zatvara nam pogled prema južnom horizontu duغو opruženi otok Hvar. Nad umiljatim konturama njegovog bila u dalekoj se pozadini visoko nadvila glomazna Zmijaska gora (961 m), najviše brdo poluotoka Pelješca. Pri daljnjoj vožnji redaju se na kopnenoj obali ubava i pitoma naselja. Gore, visoko na rubu visoravni, na daleko poznate zbog svoje plodnosti, smjestilo se selo Tučepi sa bogumilskim grobištem, dolje na moru u zagrljaju bijelih žala i bistrog mora prozračna i napredna Podgora, pak dalje milovidne Igrane na ubavom poluotočiću. Slijede Živogošće sa idealno smještenim franjevačkim samostanom, pak zeleni i pobožni Zaostrog i seoce Brist. Bujna slikovitost makarskog primorja traje sve do Gradca. Južnije se uz obalu dižu pusta i krševita brda, koja zatvaraju pogled na Bačino Jezero. Brda postaju prema jugu sve niža i niža i prelaze u veliku depresiju, obrubljenu prostranim obalnim jezerima i nepreglednim močvarnim nizinama. Ušće je to rijeke Neretve, koja nakon bučnog vrludanja po dubokim planinskim dolima prelazi eto nečujno i glatko u Jadransko more.

Parobrod zakreće lagano uzduž brojnih plutača. S jedne i s druge strane opružile se močvare i nizine. Ta prilično monotona slika biva ponešto oživljavana slikovitim skupinama vrba, koje uz obalu rastu, i laganim vitkim lađicama (»trupine«), koje začudno pretovarene trskom i sijenom vješto križaju rijekom. Na podnožju krševitog brda smjestio

se Opuzen a prije toga slikoviti Komin. Prema gore se dolina Neretve sveder više suzuje pa njena slikovitost raste naročito kod Norinske Kule, oko čijeg su se posjeda vodile teške borbe u mletačko doba. U 3 sata popodne stigismo u Metković pri vanredno jakoj sparini. Teškom mukom ukrcasmo debelu našu prtljagu u već prepuni voz.

Stisnuti kao šipak u zagušljivom vagonu prelazimo Gabelu, prvu hercegovačku stanicu. Zbog križanja vozova stanka je tu prilično duga. Mjestance je skromno. Jedino se ističu ruševine mletačkih bedema. Slijedi Čapljina pa Počitelj, koji te podsjeća sredovječnih razbojničkih naselja. Stisnuo se poput orlova gnjezda pod strmu hrid, okružen visokim kulama i zidinama. Ulazimo u krševitu, голу i užarenu mostarsku kotlinu. S jedne i s druge strane rijeke

Foto: M. Petrošić

Motiv sa ravnjaka Velike Čvrsnice

opružio se Mostar, trgovački i industrijski centar Hercegovine, pun jakih atrakcija i kontrasta.

Za nas planinare počinje istom vožnja zanimljiva od Mostara prema Jablanici. Brda se sve više uzvisuju, dolina naglo suzuje i upadno udubljuje. Dolje pod nama nemirno vijuga mutna Neretva, a visoko nad nama dižu se impozantne hridi, načičkane zubcima, tornjevima i kukovima. Divan je doista kanjon Neretve, naročito od Drežnice do Jablanice.

U 7 sati na večer stigismo u zelenu i slikovitu Jablanicu, u taj zaboravljeni i skroz nereklamirani biser jedinstvenog turizma. Na stanici nas je dočekaao Jozo Klepica, seljak iz Doljana. Njega, na preporuku sarajevskih planinara, odabراسmo za vodiča i ne pre-

varismo se. Za čitave naše ture bio nam je uvijek u svemu pri ruci. Otsjedosmo u otmenom banovinskom hotelu, večerasmo i legosmo.

*

Jutro nam je osvanulo prilično mutno. Po visovima oko Jablanice vukle su se guste magle, a visoki oblaci plovili od juga prema sjeveru, očiti znak da će biti obilnih oborina. Naprtiv našu prtljagu na dvije kobile, koje je naš Jozo čuvao za čitave ture kao rođene oči u glavi, uputismo se slikovitom dolinom bistre i pastrvom bogate rijeke Doljanke.

Premda je prilično gusta magla obavijala romantične strmine istočnog predgorja, koje se poput silnog zida pred nama dizalo, ipak bi se od vremena do vremena ovdje ondje magla rasplinula. Stvarala bi se čarobna plovna okanica, kroz koja smo s ushitom promatrali smionost detalja i motive, s kojima se pristranci Orlovina, Bijelih Stijena, Velikog i Malog Šljemena okićeni.

Na podnožju Orlovina, a u blizini sela Jeličić, zakreće markacija na lijevo i vodi prilično strmim okukama uz Orlovine. Tu raste pretežno niska šuma, sastavljena uglavnom od makljena, drijena, graba, lijeske, kaline i oraha. Teren sastavljaju pretežno verfenski škriljevci te trijaski vapnenci i dolomiti.

Okuke se sve strmije dižu, pogledi su prema dolini sve opsežniji i slikovitiji. U visini od 600 m javljaju se prve bukve, a na više pak gusta i sklopljena bukova šuma. Premda je uspon uz Orlovine jak i dug, to je ipak za nas planinare gologa dalmatinskog krša bio pravi užitek penjanje u dubokom hladu stasitih bukava.

Na visini od 1000 m dođosmo do jedne čeke za divokoze. Zastadosmo da se nauživamo jezovitih strmina Lipovca i Bijelih Stijena, a napose opsežne panorame na dolinu Doljanke, sve tamo do sure Oklanice planine. Dok smo se ondje odmarali, dotle su nedaleko nas, na malim čistinama mirno pasle brojne divokoze. Premda smo tijekom penjanja tražili za zmijama, ipak ne opazismo niti jedne. Od guštera sabrasmo nekoliko primjeraka *Lacerta fluviatilis* var. *olivacea* i nekoliko *Anguis fragilis*.

Predgorje prestaje u visini od 1200 m. Na više su strme stijene, koje se mjestimično dižu do 400 m nad predgorjem i sastavljaju brdo Gvozđ. Uz bukvu javlja se ondje i crnobor. Šuma postaje sve rjeđa. Trijaski i jurski vapnenci izrovani brojnim vrtačama izbijaju goli. Ulazimo u tipični goli krš, u visoravan Plase. Prolazimo uz naplavljenu vrtaču Crepulja. Pred nama se počinju ocrtavati konture Velikog Šljemena (1931 m), nad kojim se visoko nadvila olujna gljiva. Staza se u početku lagano a kasnije naglo spušta.

Ugledamo kolibu pod Drijenčem. Baš kad smo se počeli da spuštamo niz jezovito strmu, vanredno lomnu i runolistom bogatu stijenu Klapavice, počelo se nebo naglo da muti. Požurismo se i dohvatismo se kolibe tačno nakon 5 i po sati ne baš napornog planinarenja. Dok je vani kiša lijevala, a gromovi se nemilo redali, dotle su se naše vrijedne drugarice trudile da nam nešto topla spremne. O predviđenoj turi na Veliko Šljeme nije bilo ni govora, jer je nevrijeme potrajalo do u kasnu noć. Nakon ukusne večere, zaslađene pjesmom i šalama, legosmo na slami i provedosmo noć prilično dobro.

Foto: U. Girometta

Sjeveroistočna stijena Velike Čvrsnice (2228 m)

Kolibu pod Drijenčem ostavismo u ranu zoru. Bilo je prilično vedro, ali po smjeru gibanja oblaka vladalo je još uvijek južno vrijeme. Nakon što snimismo strme stijene Klapavice, koje zbog upadne uslojenosti izgledaju isprutane, zastadosmo kod ruševina stare kolibe, da promotrimo prostranu kotlinu amfiteatralno okruženu vrletnim stijenama Oštovače, Malog i Velikog Šljemena. Ogromne količine kamenja na podnožju spomenutih brda, a napose vijugava točila, koja se po strmim pristrancima vuku, jasno govore o silnom djelovanju leda, snijega i vode.

Uspevši se ponovno do jezera Crepulja udarismo, slijedeći markaciju, prema Oštovači (1865 m) po golom i krševitom terenu, izrovanom brojnim ljevkastim i karličastim snježnim vrtačama. Stigavši u blizinu Drinjače počese se oko njenog grebena poigravati

neželjene magle. Požurismo i probivši se kroz klekovinu uspesmo se na vrh (2045 m), odakle nam se ukazala upravo vilinska scenerija. Tamo daleko preko ubave doline Neretve digao se gordi Prenj sa impozantnim Otišem i Zelenom Glavom na čelu, u sjaju i zlatu jutarnjeg sunca. Pod nama pak prostrano more bujnih šuma, iz kojih visoko u vis strše kameni kolosi. Šuma prelazi na više u jezovite strmine i propasti, raskošno okićene svim mogućim erozijskim oblicima. Nalazimo se nad jedinstvenim labirintom strmina i dubina, koje se sunovratno ruše u bujno zelenilo Dive Grabovice, te najljepše i najslikovitije doline Herceg-Bosne!

Sa vrha Drinjače spustismo se na visoravan Podi, građenoj iz upadno bijelih dolomita, a gusto izrovanoj dubokim vrtačama. Nakon toga što smo s ushitom promatrali slikovite konture sjeveroistočnih stijena Velikog Vilinca (2116 m), siđosmo na Lokve. Od kolibe pod Drijenčem do Lokava trebali smo 3 i po sata.

Dok se kod Lokava odmarasmo, dotle se počele dizati guste magle iz dubokog kotla Dive Grabovice. Sukljalo je i dimilo kao iz pakla! Kako su magle počele sve jače da ovijaju čitavu okolinu, oprostismo se od naših drugarica i drugova, koji su niz Stemenicu morali da sađu u Divu Grabovicu. U potpunoj magli nastavismo put prama podnožju Vilinca. Pri silaženju niz kosi Tumbet počelo je ponovno da se vedri. Na dalekom nam se obzorju ukaza istočni greben Vel. Čvrsnice sa Pešti Brdom (2040 m). Požurismo promatrajući zanimljivi reljef Veliko-Čvrzničkog ravnjaka. Izgleda boginjav zbog brojnih snježnih vrtača, kojima je prosut. Između vrtača dižu se plosne zaobljene glavice, po kojima raste vanredno oskudna klekovina kao znak teških atmosferskih prilika, koje na ravnjaku vladaju.

Moja je namjera bila da udarimo ravno prema podnožju Vel. Čvrsnice, no kako su se moji drugovi zaželjeli varenike, to se, po nagovoru samog Joze, spustismo u Kulidžanov stan. Pri silazu sam namjerice zaostao i sa jedne uzvisine promatrao drugove kako se začepljena nosa približavaju stanu, u suhom zidu građenom i trošnim daskama prekritom. Dodoše, vidješe i pobjegoše, gonjeni od hiljade muha. Nakon kratke stanke u omanjoj vrtači sjeverno od spomenutog stana prosljedismo po jakom popodnevnom suncu prema Bijeloj Grudi. Svuda duboke snježne vrtače i ljute škrape, koje nogu i oko zamaraju. Na domaku Bijele Grude, sa uzvisitije jedne glavice ukaza nam se u veličanstvenoj svojoj ljepoti čitav zapadni greben Vel. Čvrsnice. Njegova strma i konkavna sjeveroistočna stijena, nad kojom se nadvila Ploča (2228 m), bila je skroz u snježnoj bjelini. Nedaleko Josipova raskršća stadosmo i u nadmorskoj visini od 2000 m razapesmo šator. Trebali smo 5 sati pješaćenja od Lokava do logora.

(Svršit će se)

(Iz moje putne bilježnice — svršetak)

Čitav dan proboravio sam u Kninu, jer sam osjećao da se mora provesti temeljito »čišćenje«. Trebalo je malo i odmora. Razgledavanje grada, pisanje dopisnica, razmatranje specijalnih karata bio je čitav posao. Jutrom narednog dana zagazih u sklop dinarskih alpa.

Vedro jutro sa jakim vjetrom naviještalo je lošije vrijeme. Vožnja autom nije bila ugodna. U Sinju se slavio patron Velike Gospe pa je auto bio prepun. Ostavljamo Knin i njegovo polje, a nakon nekoliko kilometara ukazaše se prvi obrisi Dinare i njezino krševito tlo. Po vrhuncima slega se magla. Auto je jurio dosta velikom brzi-

Foto: J. Plaček

Mali Troglav u Dinari pl. (1789 m)

nom ostavljajući za sobom velike oblake prašine. Auto se zaustavio u Vrlici, malom mjestancu. Jedni izlaze, drugi ulaze, stiska je još veća. Nakon 36 km vožnje prispjeh na moju polaznu stanicu, u Donje Koljane. Okolo auta skupio se znatizeljni svijet. Vjetar je popustio, ali nebo je ostalo oblačno. Seljanke kod kamenog mosta peru rublje pjevajući narodne napjeve. Vrijeme je polagano odmicalo, pa je trebalo korake ubrzati. Iznad Gornjih Koljana dizao se je polagano putić sve do zaselca Privija. Nigdje vode, žeđu utažih kisežim mlijekom. I vrelo Grđenica je presušilo. Pored njega vodi put do Prometenika. Prometenik je zadnja nastamba, kućice su raštrkane, narod siromašan. Trebalo je dovde 4 sata hoda. Obilazeći uvale, sad gore sad dolje, nakon priličnog umora odmorih se na Ledenoj Kosi. Pastiri su čuvali veliko stado ovaca, preko

šest stotina. Pet je sati poslije podne, već se je počelo mračiti. Pastiri mi ponudiše da pođem do njihovih stanova, gdje mogu prenoćiti. Nije mi se dalo, jer dobro znam, šta znači u ovakoj primitivnoj kolibi noćiti, koja je puna različitih insekata. Da se zaklonim od vjetra predoh glavni greben, prema bosanskoj strani, koja je šumovita. Na lišću pod šatorom ugodno provedoh noć, koja je bila burna. Sitna kišica praćena grmljavinom uspavljivala je još jače. Pred zoru prestala je kiša, ali magla je doprla do moga šatora. Nakon jututaka složio sam šator, koji je bio vlažan. Nije preostalo ništa drugo nego poći do vrha. I kao da sam ćutio da će magle nestati. Laganim korakom, ogledavajući se na sve strane pregazih Ledenu Kosu. Što sam se više približavao vrhu, to je magle više nestajalo. Tri vrha sačinjavaju T r o g l a v sa najvišim vrhom 1913 m, na kojem je podignuta mala piramida. Na jednom kamenu vide se zapisi članova »Bjelašnice«. Pogled je bio jasan na sve strane. D i n a r a, S v i l a j a, L i v a n j s k o polje iza noćne kišice bilo je sve čisto bez maglice, pa mi je tako uspjelo napraviti lijepih snimaka. Južna i zapadna strana vežu se na ostalo valovito gorje, samo je istočna strana okomita i stvara sa M a l i m T r o g l a v o m duboku udolinu sa velikim sipinama vapnenca. Nisam imao mira, uvjeren, da tamo među vapnenačkim slojevima mora biti runolista. Počeo sam se oprezno spuštati bez ikakvog osiguranja. I zaista nisam se prevario. Nakon nekih 30 m pod vrhom ugledah tek malene listiće nešto žućkaste boje nabubrene od vode. Nekoliko komada ponio sam za uspomenu. Istim putem povratio sam se do moga poćivališta. Gusti oblaci na horizontu obećavali su nevrijeme. Šumskim putićem, kojim tjeraju stoku na ispašu, silazio sam do G u b i n a, sela na Livanjskom polju. Padala je sitna kišica. Malo sam se zadržao u jednoj kućici kraj puta, no kako su oblaci postajali sve tamniji i gušći, odlučio sam požuriti da izbjegnem nevremenu. Bio sam loše sreće. Sjeverozapadnjak je tjerao oblake pravcem moga puta. Ogrnuh se pelerinom, ali i to nije puno pomoglo. Jak vjetar vitlao je pelerinom kako je htio, a ja postadoh za kratko vrijeme mokar kao miš. Nisam se nigdje htio zaklanjati nego pođoh svojim ciljem dalje. Do glavnog puta L i v n o—S i n j trebalo je prevaliti oko 30 km. Ravnicom od sela do sela, počam od Gubina na Provo, Čaprazlije, Rujani, Lišane, Odžaci, Čaići (prva sela obitavaju pravoslavci a od Rujana dalje katolici), stigoh do P r o l o g a, prvog sela na glavnom putu. To je auto stanica. Na putu kreće mnogo svijeta, kola, konjanika koji se veselo vraćaju kući sa proslave Velike Gospe iz Sinja. Kiša je prestala. Putem uhvatih neka seoska kola i njima se dovezoh do samog L i v n a. Kaljužave ulice osvjetljavahu mnoge žarulje, a bljesak svijetla upirao je ravno u oči, tako da nisam mogao daleko vidjeti.

Foto: J. Plaček

Bjelašnica (2067 m)

Svijet je šetao po raskvašenim ulicama. Razgledavši mjesto pošao sam na počinak. Jutrom, nakon ugodno prospavane noći, trebalo je osigurati mjesto u autobusu. Put je vodio u Tomislav—grad, Županjac ili Duvno, kako to još narod naziva. Malo mjesto ističe se zgradom Hrvatskog Doma i bazilike, koja je podignuta na spomen 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva. Jozo, moj stalni pratilac ovih krajeva, čekao me je u župnom stanu. Hrana je nabavljena za daljnji put. Vrijeme nesigurno, nije nas kolebalo da nastavimo put po rasporedu. Po Duvanjskom polju pasla su čitava krda goveda, konja i sitnog blaga. Prelazeći preko ponornice Šuica potoka ostavljamo kotlinu idući u pravcu Kongore. Vrijeme se nešto poboljšalo, pa se jasnije vide ogranci Tušnice, Ljubuše i Vran planine. Preko Duvanjskog polja do Kongore trajao je put 2 i po sata po samoj ravnici, dosta močvarnoj. Grla ili Grla dol je zapravo vododerina, koja se proteže između Lipi Vran planine, a po kojoj se odvija čitav promet duvanjskih selišta sa udaljenim krajevima ljetnih stanova pod Čvršnicom planinom. Tu susrećemo mnogo seljaka, koji tjeraju na konjima drva za prodaju i kućnu potrebu. Od Zmija će odvojih kraćim putem preko visoravni ispod Kobilje Glave put Blidinja. Na visoravni puhao je jako studeni vjetar i usporavao brže hodaње. Sve bliže dolazimo Blidinjskom jezeru, po kojem su talasali omanji valovi u jugozapadnom pravcu. Desno od jezera opružio se Jelenjak, na kojem se ustalio magloviti sloj, koji je pokrивao u istom pravcu i masiv Čvršnice. Vrijeme je postajalo ljepše, sunčane zrake probijale su sve više, a toplina zraka počela je rastjerivati maglu. Osjećao sam da će sutra biti lijepi dan. Tako je i bilo. Do kolibe našega Bubala u Masnoj Luci tre-

bao sam od Tomislavgrada 7 i po sati hoda. Sutradan je osvanuo lijepi i sunčani dan. Ovce u svojim torovima bleje i čekaju svoje čobanice da ih pomuzu prije izгона na ispašu. Brzo smo opremili naše uprtnjače, da uz Nadkuk (1718 m) i preko Drage Kose (2217 m) stignemo do Josipova raskršća. Za tri sata svladan je ovaj put. Od Josipova raskršća do vrha Čvrsnice (2228 m) treba 1 i po sat. Sa vrha spušta se put prema Gornjim Barama, Vitrnjači do Klanca, odakle jedan put vodi dolinom Drežnice (6 sati hoda) do željezničke stanice Drežnice (markirano), a drugi od Klanca preko Rosne Poljane, Bogodola do Mostara. Niže glavnog vrha Čvrsnice dijele se dva planinska pojasa i to pojas Velike Čvrsnice, koji se proteže od samog vrha preko Jelenka (2170 m) put Strmoglavice (1768 m) sve tamo do iznad Drežnice, i drugi pojas Male Čvrsnice sa glavnim vrhom Peštibrdom (2039 m), spajajući okomitim padinama Preslicu (1765 m) i zatvarajući prema sjeveru visoravan Male Čvrsnice preko Merića Stijena, Paljika, Zelenog Brda, Jurinih Stijena paralelno uz Neretvu do Drežnice. Od Josipovog raskršća put je vodio u pravcu Perov stana, do kojeg treba 2 sata hoda, gdje se nalazi izvor žive vode. Iznad ovoga izdiže se najviši vrh posebne grupe Velikog i Malog Vilinca, koji preko Poda spajaju treći greben, koji ide od Preslica, Malog i Velikog Mededa te Malog i Velikog Kuka, Trinače (2045 m), Oštrovače (1865 m) i Plase zatvarajući amfitrealno dolinu Dive Grabovice, sigurno najljepše doline u cijeloj državi.

Od Perov stana preko Poda vodi put do Trinače, koja se nalazi centralno smještena iznad Dive Grabovice i koja pruža najljepši vidik, dapače i na samu Neretvu, koja prolazi provlačeći se između masiva Čvrsnice i Prenja. Ispod Oštrovače vodi put do Crepulje, malog visinskog jezera. Tu se odvaja put na Drijenač, do šumske kolibe, gdje naročito dolazi do izražaja taložni vapnenac, koji obiluje visinskim cvijećem — runolistom. Od jezera, najprije krševitim predjelom, kasnije bukovom šumom, vodi lijepi šumski put ispod Orlovina do doline potoka Doljanke, gdje silazimo na prošireni put Jablanica-Doljani. Za pola sata dolazimo do Jablanice, lijepog gorskog mjestanca, čistog i urednog, u kome se nalazi lijepi banovinski hotel sa svim konforom. Tu je i sjedište katoličke župe. Put od Jezera trajao je 3 sata. Upadaju u oči pred svakom kućom lijepi cvjetnjaci.

Prodorna Neretva, koja je odijelila oba masiva Prenja i Čvrsnice, učinila je zbog ugodne ljetne klime Jablanicu izletištem Hercegovaca.

Do ovdje sam prešao put po rasporedu. Da se nije desila ne-
zgoda mome drugu, krenuli bismo preko Prenja i Bjelašnice
u Sarajevo, ali ovako sam ovdje prekinuo svoje planinarenje te
se sa prvim vlakom odvezao u Sarajevo. Uskotračnom željeznicom
do Konjica vozio sam se uz rijeku Neretvu. Zubčanicom do ve-
likog tunela kroz Ivan planinu vozio je vlak sporo. S druge strane
odskakivao je masiv Hranisave. Ilidža, kupalište, pokazuje
više života, u vlak ulazi nešto putnika. Na Alipašin mostu,
velikom teretnom kolodvoru, ukrštavamo se sa osobnim vlakom.
Vlak juri kroz predgrađe Sarajeva. Nakon obligatne predaje vozne
karte odvezoh se kući, gdje sam proveo ostali dio dopusta praveći
izlete u obližnju okolicu Sarajeva, želeći obnoviti uspomene proži-
vjelih dana u planinskim krajevima lijepe Bosne.

Kako se brani planinarstvo

Dr. Mihajlo Pražić (Osijek)

Gotovo svaki pokret u ljudskome društvu bilo sa samo dru-
štvenim, bilo društveno-socijalnim, bilo estetskim, bilo etičkim ili
samo edukativnim odgojnim ciljevima, od svoga prvog početka, pa do
punog razvoja i svoje kulminacije prolazi i mora prolaziti kroz razne
stadije i razne evolutivne faze. Kod svih tih pokreta gotovo bez
iznimke u prvome razdoblju preovlađuje oduševljenje i potpuna
idealistička predanost za sam pokret, da se sve to kasnije u slučaju
povoljnog i pozitivnog razvijanja pokreta i njegovih ideja svede u
potpuno konstruktivan i nadasve realan daljnji rad na širenju po-
kreta i njegovih ideja.

Kroz te faze prošlo je i naše planinarstvo, jedino možda sa tom
iznimkom, da su u njegovoj evoluciji tokom ovih nekoliko decenija
te faze malo brže i češće se izmjenjivale. No bez obzira na to, vrijeme
oduševljene, idealističke romantike je prošlo i to za uvijek prošlo.
Danas se naše planinarstvo nalazi pred čitavim nizom veoma ozbiljnih
i važnih zadataka, koji bezuvjetno zahtijevaju predan, ali i potpuno
realan rad i sudjelovanje svih planinara, a ne samo nekih određenih
i odgovornih pojedinaca.

Planinarstvo mora naravno da ima, danas možda i više nego
prije, nadasve mnogo idealizma, no taj idealizam mora biti jedino
onaj osnovni pokretač, onaj kamen temeljac, na kojem treba plani-
narstvo ne samo da osniva svoj rad, nego i da bazira svoj opstanak.
U svome pak radu planinarstvo i u kolektivnom i u individualnom
pogledu mora da bude vođeno uvijek, u svakom pogledu i u svakoj
prilici, principima iskrenosti, prirodnosti, nenamješten-
osti, realnosti i objektivnosti. Svaki planinar mora ne

samo u svojim planinarskim postupcima i djelima nego pogotovo u svojim planinarskim pismenim sastavcima bezuvjetno da se drži tih principa, u koliko naravno reflektira na planinarsku literaturu i na planinarsku čitalačku publiku.

Planinarstvo ima svakako lijepe, pa i uzvišene ciljeve, koji trebaju duboko da zadiru u etičku stranu strukture današnjega našega društva. Ako to ima planinarstvo kao pokret, onda to svakako ima i planinarska literatura, koja treba i mora u punoj mjeri tome cilju da pripomaže.

Planinarski časopis uz čisto planinarske članke u užem smislu, treba i mora da sadrži i članke principijelno-ideološkog sadržaja, no i ti članci naravno moraju da budu ne samo po sadržaju, nego i po načinu izražavanja i po stilu potpuno u okviru onih principa, koje smo napred spomenuli i podvukli.

Imajući to u vidu ja sam čitajući članak g. D. K r i v o k a p i ć a »Razmatranja o planinarskoj strasti« (»Hrvatski planinar« br. 10—12, 1934) došao do zaključka, da takovo pisanje ni iz daleka ne odgovara napred spomenutim postulatima. Da to i dokažem, ja sam samo na nekoliko citata iz toga članka pokazao, kako se u njemu nalazi čitav niz formulacija, koje ne samo da nisu planinarske, nego nisu ni logične, ni realne, ni savremene.

G. D. K r i v o k a p i ć našao se međutim (i ako tek nakon godinu dana) ponukanim, ne da moju kritiku opovrgne, nego da mojoj kritici dade sasvim neobičnu, svoju kritiku. Ja sam u svojoj kritici kritikovao na čin, kojim je pisan članak g. K r i v o k a p i ć a, kod čega mi je bilo sasvim svejedno, tko je taj članak napisao. Radilo se kod toga samo o tome, da se odredi, da li je pisanje u maniri, u kojoj je napisan članak g. K r i v o k a p i ć a, u opće planinarsko pisanje ili ne. Na nekoliko primjera držao sam da ću potpuno dokazati, da takovo pisanje nije planinarsko pisanje i kod tih svojih analiza ja i dalje ostajem, jer do analiza, do kojih sam ja došao, došao bi i svaki drugi, tko bi pažljivije pročitao spomenuti članak. Ovaj puta međutim, a najviše i radi toga, da pokažem kako nisam površan, kako svoju kritičarsku dužnost ipak poznam i znam cijeliti, upozorio bih na još nekoliko momenata, radi kojih način pisanja, kojim je napisan od mene kritikovani članak g. K r i v o k a p i ć a nije planinarski i ne može biti planinarski.

Svaki planinarski članak, pa bio on planinarski članak u najužem smislu ili pogotovo bio on ideološki, mora biti napisan s t v a r n o i l o g i č k i. Ako toga nema, članak ne samo da ne spada u planinarski časopis, nego teško da će spadati i u koji literarni časopis. Pisac je međutim cijeli svoj članak ispunio takovim slikama i metaforama, koje vrve ne samo posvemašnjim odsustvom planinarske

realnosti, nego i najskromnije logičnosti. Zato ću navesti samo nekoliko primjera:

Pisac govoreći o čovjeku, koji je otišao na planinu, kaže da je »velik zbog toga, što ima toliko snage da se — bar za trenutak — može uzdići iz niske i prljave doline, pune dosade, nedaća i ljudskoga nevaljalstva.«

Ovakovo pisanje je krivo i to zato, jer otići na planinu nije ništa velikoga. To je u prvome redu pitanje mogućnosti, da li čovjek može da ide u planinu, da li on ima slobodna vremena, da li on ima novaca, da ode na tu planinu, a nazivati dolinu prljavom i punom ljudskih nevaljalstva u jednom planinarskom časopisu, može se samo onda, ako se te teške riječi ne uzmu ozbiljno, a onda pogotovo nema im mjesta u planinarstvu.

Bez obzira, da »ljudski bolovi« u smislu kako ga to pisac u svome članku upotrebljava, ne spadaju u planinarski časopis rečenica:

»Ljepota Prirodina i ljudski bolovi ne mogu se razlomcima izražavati«

je nesmisao, jer se ne samo sa razlomcima, nego u opće ni sa brojkama ne mogu izražavati »ljudski bolovi« nego samo materijalni pojmovi.

Odmah malo dalje pisac kaže, da čovjek na planinskom vrhu uslijed

»čari i svesile božanske prirode« počinje da »postepeno gubi moć vladanja nad samim sobom. Srce malaksava i naginje ćutanju.«

I te rečenice ne smijemo shvatiti ozbiljno, jer za čovjeka, koji došavši na vrh planine počinje gubiti vlast nad samim sobom, bez obzira na sve drugo, nisu planine, jer planina treba da čovjeka u svakome pogledu samo oplemenjava, a ne da ga degradira na stepen, koji je daleko ispod normalna i zdrava čovjeka.

U tome članku nalazi se i ovakovo mjesto:

»To su — glasom udaram — veličanstveni i uzvišeni časovi! To je apsolutna sreća! To je istinski život. Sve ostalo što smatramo tobož životom, jeste obmana, slab odjek stvarnosti, san sjenke, pepeo sna, bijedno tavorenje ... U takovim trenucima često sam otvarao usta i puštao sreću da iz mene otiđe.«

Sve to skupa je bez ikakovog smisla, a evo zašto: Prije svega termin »apsolutna sreća« je nesmisao, a tako nešto nazvati »istinskim životom« možda je stvar ukusa, ali ne i istine. Naš svakidašnji realan život smatrati »obmanom« znači u najblažu ruku ne biti svjestan težine i odgovornosti ovakove tvrdnje, kada ona izade u planinarskom časopisu. Osim toga »pepeo sna« je i suviše očita nesmisao,

jer je baš san najmanje podesan i prikladan za to, da ga se može sagorjeti.

Sasvim naročit je način, kako pisac slika i opisuje želju čovjeka, da ode u planinu. On doslovno kaže:

»Tek jednoga dana, sasvim neočekivano, osjeti nešto u svojoj duši. Otad počne da živi kao bez svoje volje, kao u nekom zanosu. Sve dnevne brige, svi naponi i stremljenja, koje nameće surova i neumitna borba za samoodržanjem, bivaju potisnuti u drugi red. U našoj svjesti, međutim gospodari samo jedna jedina misao: planina, carstvo nevidenih ljepota i izvor sreće.«

Kako da se nazove ovakovo izvrtanje?

Otići u planinu danas je zapravo vrlo jednostavan i običan duševni proces, koji sa napred citiranim nema ni jedne jedine dodirne tačke. Čovjek voli planinu. Da je voli ne znam kako i ne znam koliko, on će mirno i strpljivo čekati ili svoj prvi slobodan dan ili praznik, pa će tada, u koliko je lijepo vrijeme, u koliko ima novaca i sve drugo što je bezuvjetno potrebno da se na planinu može ići, otići. Ja bih doista volio vidjeti g. pisca, kako bi on podlegao tome svom neodoljivom imperativu i otišao na planu i onda, kada na pr., ne bi imao slobodna vremena ili kada na primjer ne bi imao novaca, da si kupi željezničku kartu. Šta mu onda vrijedi sve ovo dubokomno meditiranje. To su možda malo prozaični primjeri, no i oni svakako spadaju u pojam »surove borbe za održanjem«.

Eto ti i takovi primjeri su me nagnali da podvrgnem članak ma i samo letimičnoj kritici, jer smatram da u planinarskim časopisima ne treba da izlaze članci sa ovako krupnim greškama.

U svojoj kritici na moju kritiku pisac se je stavio na osnovu članka, koga sam ja podvrgao kritici, u red sa Shakespeare-om, Emersonom, Napoleonom, Tagorom, Kučerom i Hircom. Ostala imena, koja on navodi ne ću citirati, jer su mi na žalost nepoznata. Tako nešto čini mi se ipak malo neukusnim. Takova skromnost ne spada u planinarski časopis.

Ja se potpuno slažem sa citatom Dr. A. Cividinija, kojega navodi g. D. Krivokapić, da suvremeno planinarstvo okuplja oko sebe ljude dobre volje, da ti u

»osjećaju i smislu za ljepotu i moć prirode traže mir i sreću na ovoj zemlji«,

a ne da poput pisca, koga sam ja podvrgao kritici, odlaze na planinske vrhove, da na njima najprije uzdišu 12 puta na pola sata, da nakon toga plaču, da ništa ne misle, a ipak gube vlast nad samim sobom, da otvaraju usta i puštaju, da im sreća, poput nekog inkorporiranog tijela izlazi napolje.

Eto, zato sam smatrao da pisanje g. D. Krivokapića nije planinarsko pisanje i da se takovo pisanje mora podvrći kritici, koja ne samo da nije persiflaža i izvrtanje, nego je baš naprotiv dobronamjerna kritika pisana sa osobitim obzirom i na mjesto, u kojem će izaći i na čitaoce, kojima je namijenjena.

Oko Grossglocknera

Marula Manč (Zagreb)

U mjesecu kolovozu 1936 izvela je skupina od pet članova HPD-a, mahom članova Alpinističke sekcije, izlet u austrijske Istočne Alpe. Ovako organiziranim i višednevnim izletom omogućilo se je mladim članovima HPD-a, da upoznaju visoke Alpske predjele. Dva su člana posjetili skupinu Glocknera, a ostala trojica Ankogelgrupe i Dachstein. Izlet je uspio u svakom pogledu, iako su loše vremenske prilike ovoga ljeta onemogućile izvedbu cijelog zamišljenog programa, pa je A. S. i ovim pokazala, da je potpuno shvatila postavljenu joj zadaću.

Donosimo ovdje u izvatku kratak opis izleta u Glocknerovu skupinu prema izvještaju, kojeg je podnijela A. S. članica M. Manč, pa se nadamo, da Alpin. sekcija HPD-a neće zastati kod ovog pokusa, nego će i u buduće nastaviti svojim radom i nastojanjem u tome smjeru. *Uredništvo*

Foto: Manč

Križ na vrhu
Grossglocknera

Subota, 1. kolovoza 1936. Teško dočekani dan! Nakon mnogih dogovora i priprema četiri člana A. S. HPD-a: Miro, Lojzl, Marijan i ja (Slavo će za nama, pošto nije mogao dobiti dopust za subotu) otputovasmo vlakom sa kolodvora Sava put Jesenica. U Jesenicama sjedamo u osobni vlak za Villach. Prije se opskrbismo našim eksport-cigaretama, te nakon formalnosti na granici, eto nas u Villachu. Tu smo kupili još neke planinarske potrebštine. Poslije podne krenusmo dalje. Do Spital na Dravi putujemo svi zajedno. Ovdje se dijelimo. Miro i ja put Lienza, a ostali prema Malnitzu. Nekoliko savjeta, planinarski zdravo i rastajemo se. Na večer stigismo u Lienz, ishodnu tačku za uspon na Grossglockner. Mjesto imade vrlo živ autobusni promet. Raspitivanje za daljnju vezu, nabavka karata za autobus, koji će nas odvesti prema Kals-u. Prilično

iscrpljeni potražismo konak. Nedjelja. Jutro tmurno, oblačno i hladno. Autobus prazan. Miro i ja jedini putnici. Magla na sve strane. Nakon tričetvrt sata vožnje stigismo do mjestanca Huben. Tu se cesta odvaja i u kratkim, lijepo izvedenim serpentinama diže na 1300

m, do mjesta Kals. Selo, pravo alpinsko, zatvoreno sa svih strana planinama, djeluje prijazno i ugodno. Nema one buke i tutnjave brojnih automobila kao u Lienzu. Vide se lijepe čiste i ogromne seljačke kuće, okićene živopisnim cvijećem. Sve to daje okolini toplinu i neku naročitu draž.

Založismo i nakon dobrog odmora krenemo. Po označenom putu, u početku lijepo položenom, izađemo iz sela. Put se naglo diže, teško se uspinjemo. Često se odmaramo. Kako ćemo dalje? Prema onoj: svaki početak je težak, nadamo se da ćemo lakše napredovati što budemo dalje išli. Vrijeme je na žalost loše, stalno oblačno, svaki čas prijeti kiša. Dalje nas put vodi kroz dolinu Kõdnitz, bogatu pašnjacima, na kojima susrećemo mnogo blaga na paši. Za tri sata

Foto: M. Manč

Seoske kuće u Kalsu

hoda od Kals-a stigismo na Luckner Hütte (2233 m). Kako je u blagovaoni bilo hladno, smjestimo se u kuhinji. Sa čašom mlijeka i komadom kruha ušutkavamo naše želuce. Tu spazih na zidu vagu na pero, pa kako moja znatiželja (žensko sam!) nije htjela da popusti, izvagnemo naprtnjače. Sada nam je tek bilo jasno, zašto je u početku išlo uspinjanje malo teže. Mirekova naprtnjača težila je 20 kg, a moja 16!

Nakon odmora napustismo Luckner Hütte. Putem je nebo bilo stalno zastrto, tek su se prema jugu mogli nazrijeti vrhunci Schöber skupine. Sunce je tu i tamo provirivalo, no izgledi za lijepo vrijeme bili su vrlo slabi. Vrijeme se još pogoršalo, zadnji komad puta prema Stüdl Hütte počela je padati kiša, koja se kasnije pretvorila u soliku i snijeg. Kroz maglu prema istoku nešto se

Foto: M. Manč

Adlersruhe (3454 m) sa
Glocknera

bjelasa, naslućujemo da bi to mogao biti završetak Ködnitz Ke e s-a. Vegetacija nas ostavlja. Po utrtoj stazi dižemo se serpentina do sedla, na kojem se nalazi Stüdl Hütte (2803 m). Tu ćemo konačiti. Počinje padati snijeg. Izgleda za poboljšanje vremena nema.

Ponedjeljak osvane u bjelini. Preko noći je napadalo 5—6 cm snijega. (»Smuka« idealna, nov pršić na staroj podlozi!) Vrijeme nije najbolje, no ipak bolje nego jučer. Odlučimo se za uspon prema Adlersruhe. Dok smo se spremali, počeo je ponovno padati snijeg. Od uspona opet ništa! Sjedimo u blagovaoni i čekamo. Opskrbnica nas tješi da je ove godine uopće loše ljeto u Alpama. Utjeha!

Poslije podne vrijeme se popravilo i mi se uputimo prema Luisen Grat-u. Vjetar je puhao i mi u nadi, da će se pročistiti vrh Glocknera, prosjedismo jedan sat na grebenu. Jalov posao! Vraćamo se opet u Stüdl Hütte.

Utorak osvane s nešto boljim izgledima za vrijeme. Nestrpljivi od dugog čekanja ostavimo kuću, ponesavši samo najpotrebnije stvari. Prvi dio puta bio nam je poznat od jučerašnjeg izleta. Navežemo se na ledeniku. Sam ledenik pokriven je snijegom, a kako su taj dan pred nama išle dvije grupe, to smo imali utrtn put. Vidjeli smo svega 50 m pred sobom. Ledenik se u početku slabo, a kod visine od 3000 m sve naglije diže i pod stijenom strmo završava. Prelaz sa

ledenika na stijenu nešto je teži, jer je zaleđen; no bez mnogo muke prešli smo i taj komad i nastavili po samom grebenu. Put je strm, a mjestimice po rascjepima okomitih ploča i nezgodan.

(Cijela skupina *Glocknera* izgrađena je iz vrše vrsta škrljevac. Od *Eiskögle* na sjever prevladuje tinjčev škrljevac i škrljasti gnajs, dok je ostali dio skupine izgrađen u glavnom iz vapnenastog i kloritnog škrljevca, pomiješanog sa serpentinom. Vrh *Grossglocknera* je iz tvrdog, nepravilno rascijepanog »Grünstein-a«. Stijene i grebeni su vrlo raščlanjeni, a kako je kamen tvrd i ne lomi se lako, to nema točila od sitnoga materijala kao što ih nalazimo u Julijskim i Kamniškim Alpama. Točila su većinom iz velikih gromada, gotovo geometrijskih oblika, preko kojih se vrlo lako prelazi i sa okovanim cijelama.)

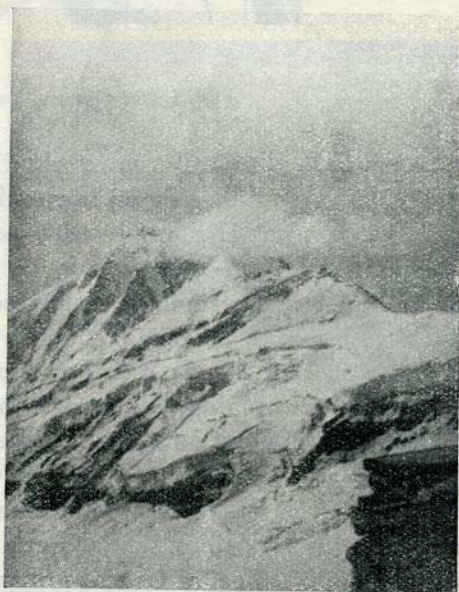
Greben se dosta naglo diže. Između kamenja nailazimo na snijeg. Kako je bila magla, to nismo vidjeli, gdje se nalazi kuća. Bili bi je prošli, da se ravno sa grebena ne ulazi u nju. Eto nas na najvišoj planinskoj kući u Austriji, u *Erzherzog Johann-Hütte* na *Adlersruhe* (3.454 m). Kuća je smještena na samom grebenu, na rubu stijene pa izgleda kao da je izrasla iz kamena. Lijepo je opremljena i čovjek ima dojam da i nije u planinarskoj kući, već u nekom hotelu. Taj dojam potkrepljuje i jelovnik sa raznim biranim jelima. Čak se može dobiti i menu za *ÖS. 3.40*. Umirimo želuce i udarimo žigom na naše dopisnice. Kako je bilo loše vrijeme, razgled nikakav, a blagovaona i previše naložena, zaspah sjedeći kraj stola. — Vani se međutim spremalo nevrijeme, pa kad je počela padati solika, nošena jakim vjetrom, probudi me Miro. Brzo se odlučimo na silazak. Navukli smo na sebe svu zimsku opremu koju smo sabom imali, navezali se, obukli rukavice i krenuli u — nevrijeme. Na grebenu je zviždao vjetar, a led nas je udarao po licu. Brzo smo se spustili grebenom, a kad smo stigli na ledenik, oslabi snaga vjetra. Solika je prestala. Na prelazu na *Luisen Graat* sastanemo trojicu planinara u kratkim hlačama, bez naprtnjače, dereze u rukama, bez rukavica. Začudili smo se! Naprtnjače su naime poslali žičnim dizalom na *Erzherzog Johann Hütte* pa su tako ostali bez svega. Moram priznati da sam se bojala za njih, jer ovako neopremljeni po tom vremenu nisu se mogli nadati dobru. Slijedeći dan smo doznali, da su stigli na kuću sasvim prozebli, izderani i iznemogli. Nas je nevrijeme uhvatilo zadnjih dvadeset minuta prije nego smo stigli pod krov. Legli smo rano, da za slučaj lijepoga vremena budemo odmoreni. I zaista! Jučerašnje nevrijeme nije bilo uzalud.

Srijeda. Osvane prekrasno jutro. Pogled nam je sezao daleko na sve strane. Vrhovi su pokriti novim snijegom. Na vrhu *Grossglocknera* jasno se vidi veliki željezni križ. (Podignuli su ga narodi

bivše habsburške monarhije u slavu 25-godišnjice braka cara Franje Josipa.) Kuća je oživjela. Svi se žure, da što prije izađu, da se naužiju sunca i lijepog vidika. Put nam je poznat, no kolike li razlike od jučer! Na dohvat nam je cijeli Glockner, jasno se vide grupe planinara, koji se uspinju na vrh. Vidi se čak dim na Erzherzog Johann Hütte! Idemo! Pred nama su dvije grupe, pa je staza lijepo utrta. Pukotine na ledeniku uopće se ne vide. Ljeskaju se kristali novog snijega na jutarnjem suncu. Sinulo je toplo i jasno, pa kao da i kamenje oživljuje pod njegovim milovanjem. Dolazimo do grebena. Na sve strane krasan pogled. Na jugu ugledamo S c h o b e r skupinu sa imponantnim vrhom H o c h s c h o b e r o m. U dubini, još u hladu, vidi se ledena rijeka P a s t e r z e, a prema jugozapadu dižu se

Foto: M. Manč

Glockner od Johannesberga

karakteristični vrhovi D o l o m i t a. Na zapadu strši sniježni greben V e n e d i g e r a. Iz doline dolaze grupe planinara prema kući. Na svim ledenicima vrve ljudi, koji se vide kao crne pomične točke. No naše veselje ne potraja dugo. Kupe se tmasti gusti oblaci i zatvaraju nam vidik. Opet ne će biti ništa od uspona na vrh! Kad smo stigli na kuću, obavila nas je magla i čuli smo samo pripovijedati o krasnim vidicima, što su ih imali planinari, koji su stigli prije nas. Čekamo u kući. Oko podne probilo je sunce mjestimično maglu i tako mi, skoro bi rekla, iz dosade, polazimo na vrh. Magla je posvuda, izgledi za vidik vrlo slabi. Po povratku sa vrha u kuću odlučimo prespavati jednu noć u kući. Možda će sutra biti ljepše. U deset sati već su svi spavali.

Foto: M. Manč

Johannisberg sa Pasterze-e

Četvrtak. U 4 i pol u jutro izlazi sunce. U kući je sve živo, čuje se lupa dereza i zvek cepina. Za malo vremena eto i nas u blagovaoni. Istjeralo nas je sunce i vedro nebo. Popijemo kavu, naprtnjače ostavimo u kući (malo čokolade će nam dostajati), u predsoblju stavimo dereze, navežemo se, rukavice na ruke, i uspon počinje. Put na vrh vodi preko snježišta. U početku malim nagibom, posljednji dio pod stijenom Malog Glocknera imade nagib od 45—50 stepeni. Greben Malog Glocknera bio je zasut (novim) snijegom. Osiguranja su dijelom uništena, debele željezne šipke, koje drže uže, sasvim su savijene, a uže potrgano. Na vrhu Malog Glocknera prelazimo strehu, pa za kojih 30 m silaska eto nas na zloglasnom prelazu između Malog i Velikog Glocknera. Usjeklina (Glockner-Scharte) bila je pokrita snijegom i staza dobro utrta, pa nam prelaz nije bio težak, no rado vjerujem, da ju je zaleđenu teško preći. Iz usjekline prema Pasterzi strmo se ruši žlijeb Pallavicini-Rinne. Po zamrznutom snijegu mora da je uspon veoma interesantan. Penjemo se po grebenu i eto nas na najvišem vrhu Austrije. Čuvstvo, koje se tada u meni rodilo, teško je opisati. Pogled na sve strane slobodan, oku nigdje ništa ne smeta, čovjek se i za kratak čas osjeća nekim velikanom, nekim divom, kad vidi pod sobom to silno blago. Dostigli smo visinu od 3.798 m po lijepom vremenu. Naše je nastojanje okrunjeno uspjehom!

Sa vrha smo pregledali put, kojim ćemo se spustiti na Pasterzu. Sat i po proboravili smo na vrhu, kao da smo htjeli da primimo u sebe što više te čiste, nepokvarene ljepote. Na povratku zadržali smo se kratak čas u kući. Stavimo dereze i spuštamo se Hof-

m a n n o v i m ledenikom. Nailazimo na mnoštvo pukotina, što manjih, što većih. Zavirimo u jednu. Koliko li različitih tonova, svi prelazi od blago modrih do jasno zelenih — sunce bojadiše! Topi se led, voda žubori i klokoče. Stigosmo tako do Pasterze, najvećeg ledenika u Istočnim Alpama. Preskakujemo pukotine, obilazimo ih i eto nas na drugoj strani ledenika. Nad ledenikom krasne visinske livade, bogata alpska flora. Po lijepom putu malo se uspinjemo i dolazimo do H o f m a n n s h ü t e. Sa kuće je krasan pogled na cijelu stijenu Glocknera (Glocknerwand) i na gornji dio Pasterze sa J o h a n n i s b e r g o m. Vidi se dio ceste Glocknerstrasse, čuju se huka motora i signali, upravo nevjerojatno u tim visinama među vječnim ledom. Odmaramo se. Ugodno nam je na suncu. Put nas vodi dalje ispočetka

Foto: M. Manč

Johannisberg (3463 m) sa
Ob. Oedenwinkelscharte (3233 m)

kopnom, a onda preko ledenika Wasserfallwinkel. Vode ima u izobilju, snijeg je mekan, stvaraju se potočići. Na ledeniku primjećujemo zimsku markaciju. Dolazimo do poznatih skijaških terena. O b e r w a l d e r h ü t t e (2.973 m) je prostrana i lijepo uređena kuća, otvorena i preko Uskrsa, jer kako prije spomenuh, nalazi se u središtu krasnih skijaških terena. Kuća je dobro posjećena. Potražimo »skupno«. Deponiramo stvari i izađemo pred kuću na sunce. Pred nama se jasno vidi kupula Johannisberga, naš sutrašnji cilj.

P e t a k, iznad očekivanja, osvane vedar i sunčan. Navučemo rukavice, naprtimo uprtnjače i — van na snijeg. Hladno je, još se ne osjeća toplina sunca. Stavljamo dereze, navežemo se. Kako se još

jedna grupa spremala na isti put, to podemo zajedno. Snijeg je još zamrznut pa dereze odlično služe. Putem nam se pruža krasan pogled na Grossglockner, prema sjevero-istoku ponosna piramida Wiesbachhorn, te još obilje nižih vrhova u velebnoj rasvjeti jutarnjeg sunca. Na sedlu »Obere Oedenwinckel-Scharte« (3.233m) ostavimo naše naprtnjače i najprije po grebenu, a poslije preko strmih zaleđenih ploha na vrh Johannisberga (3.463 m). Daleko prema jugo-istoku ugledamo naš Triglav! Jedna cigareta, malo groždica i natrag. Vrijeme je lijepo, a kako nam se nije žurilo, odlučismo pohoditi i susjeda Hohe Riffel (3.346 m). Sa vrha krasan pogled u dolinu Moser-Boden. Prema zapadu Sonnblick sa Granatspitze. Na podnožju mala jezerca, svako druge boje, jedno modro, jedno zeleno, a jedno pak gotovo bijelo. Vidimo i Rudolfshütte, naše buduće sklonište. Promatramo put preko ledenika i izlaz sa njega na samu stijenu. Vraćamo se na sedlo. Sunce pomalo slabi, dolaze oblaci. Malo se okrijepimo, čeka nas još velik komad lošeg puta. U početku je put dosta dobro označen, no kasnije nestaje markacije. Vrijeme se pogoršava. Počela je padati kiša, a pomalo i solika. Magla postaje gušća, ne vidimo više kuće na suprotnoj uvali, ne upamtili smo smjer, koji će nas dovesti do nje. Tu i tamo kazuje nam koja kamena piramida, da smo na dobrom putu. Na ledeniku nestaje i tih piramida, nema više stopa i mi više po instinktu i po upamćenom smjeru prelazimo ledenik. Dali su mu dobro ime: Oedenwinckel-Kees. Konačno predemo ledenik i stigismo na kopno na lijevoj obali njegovoj. Markacije nema. No po stijeni uzduž ledenika moramo stići na oznaku. Nakon kojih po sata hodanja opazih dolje na ledeniku stope, a nešto kasnije javi mi Miro »evo marke«! U međuvremenu se kiša jače spustila, za kratko vrijeme i snijeg i mi stigismo na kuću sasvim mokri. Naprtnjače i gornji dio tijela su suhi, hvala budi dobroj pelerini, no zato hlače, cipele i čarape manje.

Su b o t a. Opskrbnica nas budi: »Fünf Uhr is', s' regnet!« Neko mrmljanje, okretanje i nastavak spavanja. Kiša nemilosrdno pada. Naš izlet na Sonnblick otpada. Nakon obilnog doručka uputismo se preko Kalser Tauern Escher-stazom u dolinu. I ako po kiši, ipak vedra lica i zadovoljni vraćamo se u Kals.

Samoborci slave . . .

W. F. (Samobor)

Sa posvete »Lipovačkog doma«

Osvanuo je dan posvete novoga doma. Priroda, koji planinari slave, dala im je krasan sunčan dan.

Oltar postavljen između dviju smreka, obložen šarenim sagovima, na desno ukusni »Lipovački Zdenac«, koji žubori svojom kristalnom brdskom vodom, plani-

nari okupljeni oko oltara, a poviše, na cesti, seljani u svečanom ruhu — sve je to odavalo divnu harmoničnu sliku, uokvirenu prekrasnom pozadinom, masivom Oštrca. Lijepa pjesma hrvatskog pjevačkog društva »Jeke« upotpunila je harmoniju te idile.

Nakon posvete doma otkrivena je natpisna ploča; na improviziranu govornicu dolazi predsjednik podružnice »Japetić« Franjo Flašar i pozdravlja redom delegate svih zagrebačkih planinarskih društava, a napose delegata Društva planinara Bosne i Hercegovine podružnice Zavidović N. Dušeka. Nakon predsjednikovog govora, koji je bio burno pozdravljen, dolaze na govornicu redom delegati, čestitajući i hvaleći marni rad samoborskih planinara.

Time je završen službeni dio posvete.

Već je davno prošlo podne, pa treba da i želudac dobije svoje. Otvaraju se naprtnjače, poslužuju sve mladi agilni planinari, raznose jelo i vino, što se kao zlato razlijeva u bocama. Veliki ih posao čeka, treba podvoriti oko 400 planinara, što im je uz dobru organizaciju i na sveopće zadovoljstvo i uspjelo. Pojaviše se planinarke sa fesovima na ljupkim glavicama, nose tursku kavu, što no ju je ispeko popularni planinar Loidl. Na glavi mu stambulski fes, oko pasa crveni široki pojas, a duga sijeda brada čini ga pravim hadžijom.

Kod točione je najživlje, tamo se rashlađuju na brzu ruku »špricerima«. Jedan planinar crnomanjast, s fesom na glavi, drugi nizak, čvrst, kovrčastih kosa, stoje kod točione, stoje i ne miču se. Pričaju, pjevaju, davno su se već pobratili. Za svakog pridošlog imaju pun pregršt lijepih riječi. Vide se unakrštene ruke, s čašama hladnog vina — vina nestaje, slijedi sočni poljubac, ruke se stižu, »novi pobratimi«. Onaj s fesom na glavi tumači novom bratu, da mu je on danas upravo deseti pobratim.

U »Kavani Loidl« dobiva se prava »turska« kao i u sarajevskoj čaršiji. Remek je to djelo planinara Pepića (bosanca) a dika hadžije Loidla. »Taman«, reče hadžija, upravo je ispeko kavu: »nosi je na noktu«, a dobra mu je bila, prava maksuzlija.

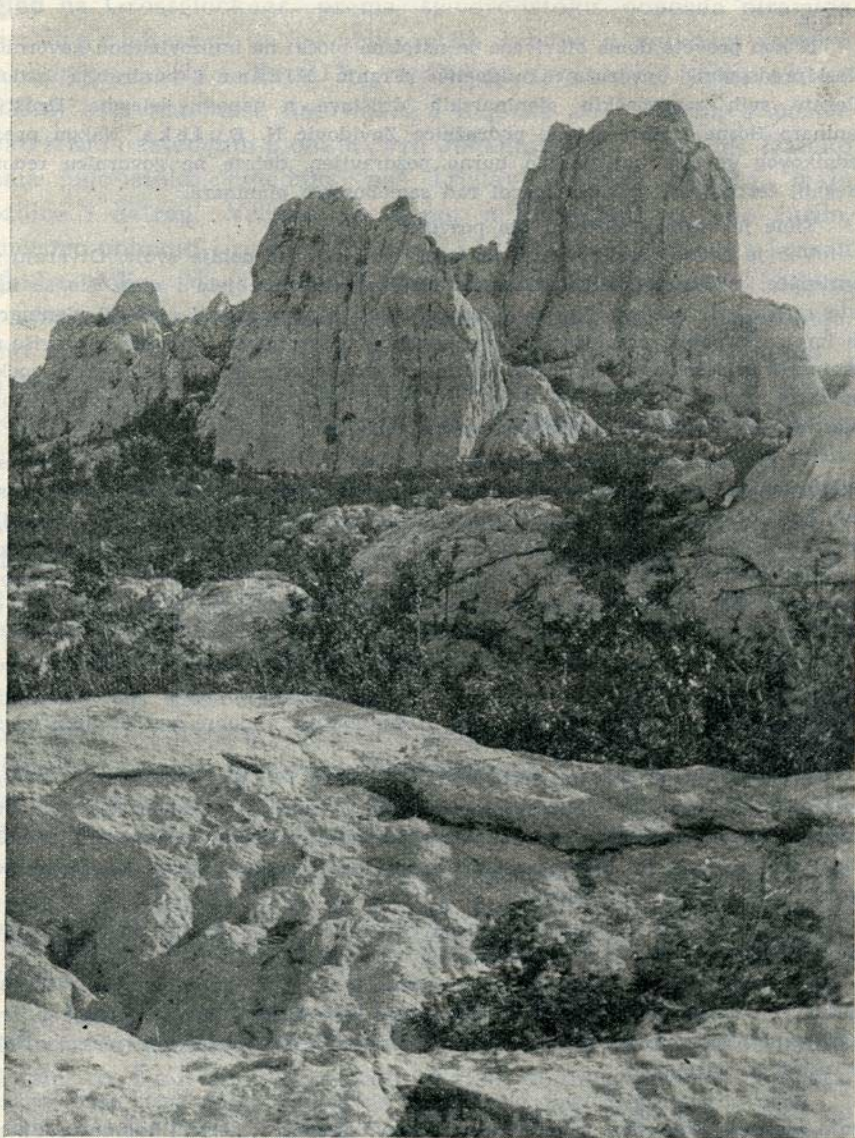
Pristupa kavani zgodan, stasit planinar, zgodan je i po naravi svojoj. Okreće se i razdragan promatra obližnje stolove, gdje je zabava u punom jeku. Na licu mu se odrazuje zadovoljstvo, i on se dobro zabavlja. Naglo se obraća hadžiji Loidlu i povikuje: »Ovamo još jednu«, a hadžija, ima mu 77 godina, skoknu kao golobrado momče i za čas bi kava gotova.

Dvorištem obilazi planinar, zovu ga Funzi, u ruci mu aparat: marljivo snima pojedine grupe. Sastavlja fotoreportažu posvete. Tvrdi da će biti vanredna.

U uzvaničkoj sobi veselje, pjesma, gitara. I ovdje se dobro zabavlja. Supruga konsula Portugala Ehrmana, dobročinitelja podružnice »Japetić«, ustaje i izrekavši zanosni govor, poklanja društvu tamburicu, uspomenu svoje majke. Neka se izvjesi u blagovaoni.

Dolazi grupa samoborskih planinara sa glazbalima. Za čas nastaje novo raspoloženje, pleše se u dvorištu, u hodniku, u uzvaničkoj sobi... zabava kulminira. Satovi teku kao bujica... Pomalo se kreće doma, neki s kolima, mnogi pješice, kako tko stigne. Sa kola se ori pjesma, svi zadovoljni kreću kući, noseći s sobom uspomenu na lijepu zabavu, kakova može da bude samo u prirodi, gdje čovjeka ne veže gradska stega, gdje je bliži prirodi i gdje sam postaje naravniji, a radost mu je iskrena, kao i smijeh što mu se na ustima pojavi.

Kola nestaju u sutonu. Još odzvanja jeka pjesme, koju Oštrc šalje svom drugu Japetiću, da se izgubi negdje u njegovim uvalama. Mrak se spustio i sve je utihnulo. Obavljena je posveta, svršena zabava, a naše hrvatske planine bogatije su za jedan novi planinarski dom.

U skupini Hajdučkih Kukova i Kozjaka (Sjeverni Velebit), koja zajedno sa skupinom Rožanskih Kukova sačinjava jedan od najzanimljivijih i najimpozantnijih dijelova cijeloga Velebita, nalaze se najrazličitiji vapnenački oblici. Među takove oblike ide i impozantni kameni toranj Strogir, poviše kojeg vodi put iz Jablanca na Mirovo. Sliku je snimio g. dr. J. Poljak, naš najbolji poznavalac Velebita.

Razne vijesti

Sovjeti za Kavkaz. Prema saopćenju ruskog centralnog komitea za turistiku posjetilo je u prošloj godini preko 4.000 turista Kavkasko gorje. Mnogo se radi na izgradnji alpskih puteva, za koji je rad uloženo do sada već 4 mil. rubalja. Samo za osobito važni put Balkovo-Svanet utrošeno je $\frac{1}{2}$ mil. rubalja. Na Tegenekli je podignuto veliko sklonište sa 200 postelja.

I francuska je ekspedicija na Himalaju doživjela neuspjeh. Prema posljednjim vijestima, koje donose strani časopisi, ova je ekspedicija u lipnju osvojila jedan vrh Hidden Peaka u visini od 7.000 m. — Zbog ružnog vremena bili su članovi prisiljeni da iza toga ostanu 10 dana u logoru br. V. To je potaklo vođu, da se spremi na povratak.

Planinarsko slavlje na Romaniji planini u Bosni. Prigodom svečanog otvorenja planinarskog doma S. K. Đerzeleza.

Dok su planinarske kuće podignute gotovo na svima poznatijim planinama, Romanija je sve do jučer bila bez ijedne planinarske kuće, makar Romanija, sa svojim prekrasnim vidicima i mnogobrojnim izvorima, spada među najljepše naše planine. Uz to, Romanija u neposrednoj blizini Sarajeva i sa vrlo dobrom saobraćajnom vezom, privlačila je uvijek velik broj izletnika. A istorijska pećina Starine Novaka mamac je i za mnoge strane turiste. Pa ipak, tek od jučer Romanija je ukrašena lijepim planinarskim domom, koji je podigao agilni športski klub »Đerzeles«, koji uz jaku nogometnu ima i planinarsku, zimsko-sportsku sekciju.

Prije nepune tri godine »Đerzelez« je osnovao i planinarsku sekciju, čiji je zadatak bio, da među članovima propagira planinarstvo i zimski sport. Neki planinari vidili su u tome rasipanje planinarske snage kod već postojećih planinarskih društava, te unaprijed osuđivali taj rad na neuspjeh. Ali, Đerzelezovci se

nisu dali smesti. Njih svega desetak osnivača planinarske sekcije, inače dobrih planinara, upotrijebili su sve svoje znanje i iskustvo, da propagandom planinarskog sporta podignu još više čast i ugled svoga kluba. Pošto je prikupljen veći broj članova, nije ostalo samo na priređivanju planinarskih izleta, već se pomišljalo i na gradnju svoga doma. — Izbor mjesta za gradnju doma pao je na Romaniju, na mjestu »Milutinu«, između Carevih voda i Novakove pećine, koje je udaljeno svega dva i po sata od željezničke stanice Koran ili Stambulčić.

Dolaskom g. Nedžadbege Sulejmanpašića, iskusnog sportskog radnika, na mjesto predsjednika kluba i rad planinarske sekcije je postao aktivniji. S puno razumijevanja on je došao u najtješnji dodir sa planinarskom sekcijom i svesrdno se zalagao, da se ideja o gradnji doma čim prije ostvari. I ona je ostvarena. Ono što nijednom sličnom športskom društvu nije uspjelo, »Đerzelezu« je uspjelo, da za nepune tri godine rada na propagandi planinarskog sporta podigne svoj dom, koji služi na čast ne samo »Đerzelezu«, nego i svima planinarima.

U ljetu ov. g. je na najsvečaniji način obavljeno svečano otvorenje doma. Ni na jednom planinarskom slavlju nije zabilježena tolika posjeta. Preko 1000 planinara i prijatelja planinarskog sporta došlo je da iskaže svoje simpatije prema »Đerzelezu« i da se osvjedoči o agilnom radu njegove planinarske sekcije.

Stigao je i velik broj seljaka iz okolnih sela, koji su ovo planinarsko slavlje pretvorili u pravo narodno veselje. Uz zvuke »Hurijetove« glazbe svečanost »Đerzeleza« protekla je u najboljem raspoloženju, koje će ostati u dugoj uspomeni svima posjetiocima ovog zaista rijetkog planinarskog slavlja.

(Iz »Jugoslavenskog lista«.)

Otvorenje Studentskog Doma pod Sv. Brdom. Dne 18. listopada o. g. svečano je otvoren Studentski dom pod Sv. Br.

dom i to na Dušicama, na visini od 1380 m. Na poziv Akademске skijaške organizacije prisustvovao je kao delegat našeg društva naš referent za markacije i izlete g. Šagovac. Dom je sagrađen na istočnom obronku Sv. Brda, kojih 450 metara niže, nekoliko koraka pred našim skloništem. Građen je iz bukovih balvana, pokriven bukovom šindlom, u

Studentski dom pod Sv. Brdom
na Dušicama

veličini 8 m x 8 m. Sadržaje malo predvorje, u kojem su kose stepenice na tavan i vrata i nusprostori, kuhinju i veliku sobu, u kojoj je spavaonica sa 10 ležaja. S nutarnje strane presvučeni su ti balvani ljepenkom (Dachpappe), koja je opet pokrivena daskama i letvicama, te potpuno izolira vanjsku i nutarnju drvenu stijenu. Podovi i stropovi su od dvostrukog reda dasaka, tako da je među njima prostor, koji također služi za izolaciju. U kuhinji je smješten štednjak, u sobi glinena peć, koja se loži iz kuhinje, ali neovisno od štednjaka. Ležaji su obskrbljeni slamnjačama. Na tavanu t. zv. gornja spavaonica nije dovršena, jer nije bila u proračunu, ali će to biti normalna soba sa također 10 ležaja, iz koje će se moći na maleni balkon u švajcarskom stilu, s kojeg se pruža pogled na cijele Dušice i koji je kao stvorjen za sunčanje.

Naš se je Velebit time obogatio jednom lijepom kućom, kojom je udovoljeno, barem za sada, prijeko potrebi, da se radi posjećivanja najvišeg dijela velebitskog masiva sagrađi odgovarajuće sklonište, koje će odgovarati ne samo planinarima, da se sklone i prenoće, nego koje će pružati svakom posjetiocu udoban i ugodan dom.

Š.

Rad Slovenskog planinarskog društva u god. 1935. Donosimo najznačajnije uspjehe iz rada ovog planin. društva, o čemu je opširno prikazano u »Planinskom vestniku«, br. 7—9, 1936. Društvo radi na prikupljanju materijala za alpinški muzej, kod čega naročito sudjeluju podružnice. U Ljubljanskoj radio-stanici održava se mjesečno po jedno planinarsko predavanje. Podružnice izvještavaju tromjesečno o svome radu. Kod Osrednjeg društva kao i kod nekih podružnica osnovani su omladinski odsjeci. U zajednici sa F. S. uređena su skupna prenoćišta u školama. Društvo se naročitim tečajevima brine za izobrazbu gorskih vodiča. Održan je i zimsko-planinski tečaj, koji se zaključio vježbama u plezalnoj tehnici.

S. P. D. radi prema novim pravilima, odobrenim god. 1935, od kojega vremena započinje novo doba u društvu, koje je tom promjenom doživjelo znatnu reorganizaciju. Naročito je bila potrebna sanacija društvenog gospodarstva, budući da je društvo bilo znatno zaduženo. To je trebalo tim prije provesti, jer se osjećala potreba građevne djelatnosti u popravcima kuća i skloništa.

Društvo je imalo koncem 1935. god. oko 8000 članova, od čega je otpalo na središnjicu 3483. Podružnica ima 29.

Pored priređivanja brojnih izleta naročita je pažnja posvećivana markaciji puteva, izdavanju točnih plan. karata, popravcima domova i skloništa, društvenom glasilu, koje ima blizu 2500 pretplatnika, pripravama za izdavanje albuma domaćih planinskih biljaka, predavanjima, albumima, knjižnici i t. d. i t. d.

Iz opširnog izvještaja i pregleda tabela vidi se najbolje velika djelatnost Slov. plan. društva, koje iznad svega vodi brigu o svojim kulturno-prosvjetnim zadacima i ciljevima.

Dr. F. K.

Plitvička jezera trebaju željeznički spoj. Pod tim naslovom izašao je u »Hrvatskom dnevniku« od 17. listopada 1936. članak ing. N. Turkalja, u kojem se ponovno ističe potreba željezničke veze

Plitvičkih Jezera s ostalim dijelovima Hrvatske. Plitvička su Jezera svojim prirodnim ljepotama poznata i izvan granica naše domovine, o njima se je mnogo pisalo a i piše, njihove prirodne rijetkosti objavljuju se u bezbroj uspjelih i neuspjelih slika, a jedno se ipak ne čini — ne radi se ništa na tome da Plitvička Jezera izgradnjom željeznice postanu pristupačnija širem krugu domaćih i stranih turista. Usudili bismo se reći, da u tome ima i neke skrivene želje izvjesnih krugova, kojima pogoduje ova »zabačenost« najljepših hrvatskih jezera. Prigovore, da bi ta veza sa P. J. bila teška i skupa odbacuje ing. Turkalj u spomenutom članku, iz kojega ću prenijeti neke misli, a sa željom da i planinari pokažu u tome više zanimanja i zauzimanja.

U prvome redu ističe pisac, da bi od 28 km pruge, koliko bi iznosila ukupna dužina željeznice Vrhovine—P. Jezera, na teški dio otpalo samo 9—10 km, što bi se međutim izjednačilo, rekompenziralo jednim sasvim laganim dijelom te željeznice od Vrhovina do Gornjeg Babinog Potoka u isto tolikoj dužini od 10 km, tako da bi cijela željeznica dobila karakter srednje teške pruge u brdovitom kraju, te bi se danas mogla čitava da izgradi za nekih 30 milijuna dinara.

Dalje pisac navodi da se među sredstvima za ublaženje privredne krize kod nas nalazi razvitak turizma i javni radovi, a izvedbom javnih radova za svrhe prometa pomoći ćemo razvitak našeg turizma i time dvostruko doprinijeti ubla-

ženju privredne krize. Prometno pitanje našeg najljepšeg uresa i nakita, naših Plitvičkih Jezera ne može se riješiti pravilno ni uspješno bez željezničke veze. Samo željeznica može oživiti i stvoriti siguran i udoban promet izletnika u masama u svako doba dana i godine. Sve dotle imat ćemo na Jezerima samo kratku ljetnu sezonu od 2—3 mjeseca. S time u vezi je i sav ostali napredak P. J. u izgradnji hotela i vila.

Osnovu za željezničku vezu P. J. izradio je Ing. Turkalj tako, da bi ta željeznica bile samo dio buduće željeznice Bihać—Vrhovine, pa bi prema tome služila i za tranzit na pruzi Bihać—Vrhovine, a poslije po mogućnosti i Vrhovine—Otočac—Senj. Pruga Bihać—Plitvička Jezera—Vrhovine mogla bi se, a po njegovoj osnovi i trebala, da veže kod Ličkog Petrovog Sela na buduću Koransku željeznicu t. j. željeznicu Karlovac—Slunj—Bihać, koja bi u nastavku na Unsku željeznicu stvorila najkraću, najlakšu i najbolju željezničku vezu ne samo Zagreba nego i čitave srednje i sjeverne Evrope sa Splitom i Šibenikom, odnosno srednjom Dalmacijom. U tome, što P. J. leže na tako zgodnom mjestu, da se za njih ne mora da gradi čisto lokalna željeznica, leži pola rješenja toga pitanja.

Dužnost nam je da svim silama potpomognemo ovo hvalevrijedno nastojanje g. ing. Turkalja.

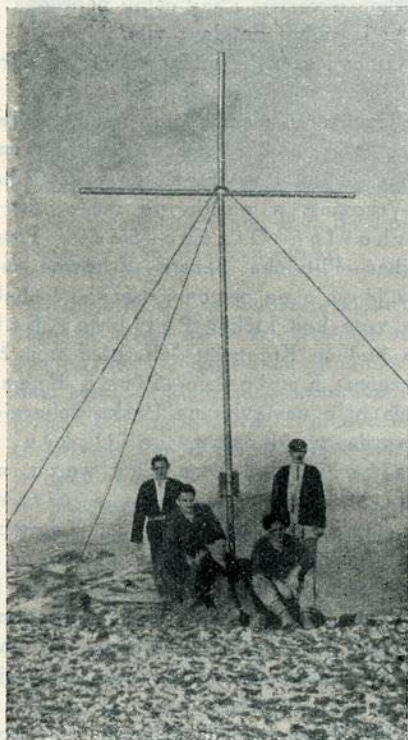
Dr. F. K.

Društvene vijesti

Postavljanje križa na vrhu Velikog Viličina. Po uzoru na druge krajeve, gdje se na vrhovima planina uzdižu veliki križevi sa simboličkim značenjem, a za uspomenu na prvi uspjeti skijaški uspon na vrh Velikog Viličina, koji su izveli članovi H. P. D. podružnice »Bjelašnica« u Sarajevu« Cvitković, Sigmund i Felčar, na Josipovo

dana 19. ožujka 1936., podignula je nedavno podružnica H. P. D. »Bjelašnica« veliki gvozdeni križ na samom vrhu Velikog Viličina, na visini od 2116 m/n. Križ je društvu poklonio Josip Cvitković, čija je i inicijativa da se ovaj križ podigne. Križ je postavljen dne 11. srpnja 1936., a izradio ga je društveni član Josip Šebalj, koji ga je i posta-

vio u društvu sa članovima »Bjelašnice«, s Josipom Nepomuckim, Boleslavom Felčarom i Ivanom Novakom. Visina križa iznosi 6 m, širok je 4 m, pa svojom veličinom dominira sa svakog mjesta od kuda god se gleda, jer se i sam Veliki Vilinac nalazi na vrlo istaknutom mjestu i skoro u središtu masiva Čvrsnice pl., na kojoj će

Križ na Velikom Vilincu u Čvrsnici pl.

H. P. D. podružnica »Bjelašnica« sagraditi iduće godine prvu svoju planinarsku kuću i to u predjelu Muharnice, na mjestu između Jablana i Vale, na visini od 1672 m/n. Na podnožju križa pričvršćen je gvozdeni sandučić, gdje je smještena od Ski-sekcije H. P. D. »Bjelašnice« uspostavljena »spomen-knjiga«, koja će služiti za upis onim planinarima i skijašima, koji će se popeti na vrh Vel. Vilinca. Jedan ključ od sandučića nalazi se u društvenim prostorijama u Sarajevu, dok je drugi predat vodiču po

Čvrsnici Joži Klepici iz Doljana, a treći je na čuvanju kod Josipa Spitzera, nadlugaru iz Jablanice. U znak priznanja križ je prozvat »Cvitkovićevim križem«.

Lj. S.

Predavanje u radio-stanici. Da bi se i širi krugovi zainteresirali za planinarstvo, matična je HPD-a odlučila da i ove godine nastavi sa redovitim planinarskim predavanjima u zagrebačkoj radio-stanici. Pozivaju se stoga planinari koji bi imali kakovu prikladnu temu iz ideologije planinarstva ili o kojoj planini, da bi to javili središnjici, kod koje će se onda odrediti dan i vrijeme predavanja.

»Nikolinjsku večer« s plesom priređuje Središnjica Hrvatskog planinarskog društva u subotu dne 5. prosinca t. g. u dvorani »Kola«, Wilsonov trg. Kako je čist prihod te večeri namijenjen za dovršenje »Tomislavovog Doma« na Sljemenu, pozivamo već sada sve članove matice i podružnica, da na tu zabavu u što većem broju dođu. Darovi, koje će Sv. Nikola dijeliti, primat će se u društvenoj poslovnici, Varšavska ul. 2a, što će biti još pravovremeno putem zagrebačkih novina objavljeno.

Iz podružnice H. P. D. »Japetić« u Samoboru. U dogovoru sa podružnicom »Plješivicom« iz Jastrebarskog označen je tokom mjeseca rujna propisanim znakovima put u predjelu, koji obiluje mnogim ljepotama, a koji do sada nije gotovo nikako bio posjećivan od planinara, a to je put: Vranodol — Sopotski Mlinovi — Prekrižje (Mrakužić) na Preseku i dalje u Lipovački dom. Od lipovačkog doma do Vranodola označen je put još u prošloj godini. — Na odborskoj sjednici, održanoj dne 24. rujna o. g. osnovana je glazbena sekcija podružnice »Japetić«, kojoj su sa vlastitim glazbalima pristupili svi članovi poznatog i prokušanog »Samoborskog Jazza«. Time je podružnica »Japetić« dobila dobru glazbu, koja će u buduće nositi ime »Planinarski Jazz«.

Dne 27. rujna o. g. održan je u društvenoj prostoriji podružnice »Plješivice«

u Jastrebarskom drugarski sastanak dviju susjednih bratskih podružnica. Podružnica »Japetić« prisustvovala je ovom sastanku sa 65 članova, na čelu sa predsjednikom Franjom Flašar, te gotovo sa svim članovima odbora i sa novim planinarskim »Jazzom«. Lijepi prijem, savršena srdačnost simpatičnog kućedomaćina predsjednika podružnice »Plješivice« g. Josipa Brkića, kano i članova te podružnice, doprinijeli su, da se je već u društvenoj prostoriji, uz glazbu i pjesmu razvila animirana planinarska veselica, koja je kasnije u dvorani svratišta »Zagreb«, kada su pridošli još mnogi prijatelji planinara, te je ukupni broj porastao na preko 100 osoba, uz glazbu i ples preobrazila u lijepu planinarsku zabavu, koja je potrajala do kasno u noć. Ovaj lijepi drugarski sastanak, koji je protekao na sveopće zadovoljstvo, ostati će obim susjednim bratskim podružnicama u ugodnoj uspomeni.

Polaganje temeljnog kamena plan. doma na Velikoj Poljani. Podružnica HPD »Psunj« u Pakracu obavila je 13. IX.

Nacrt novog planinarskog doma na Velikoj Poljani

o. g. na vrlo svečan način polaganje povelje i blagoslov temeljnog kamena novog planinarskog doma, kojemu je započela kopati temelje dne 2. IX. 1936. na Velikoj Poljani u Psunju. Posvetnu je molitvu izmolio sam predsjednik Mr. J. Svoboda (svećenik je bio zapriječen), nakon čega je povelja, koju je ukusno izradio akad. slikar g. prof. Lukanović, pohranjena u bocu i uzidana u temelj. Tom prilikom održao je pred-

sjednik podružnice prisutnim planinarima pozdravni govor, u kome je prikazao čitav historijat priprema za gradnju doma i istakao ljepotu i prikladnost odabranoga mjesta. Ističući zanosnim riječima vezu hrvatskog planinarstva s čitavim narodom i s njegovom nacionalnom borbom upravlja svoje misli i misli svih prisutnih onamo, gdje se skuplja danas čitav hrvatski narod. — U veselom i vedrom raspoloženju završiše naši »Psunjani« ovu rijetku svečanost, svijesni da su započeli veliko i važno dijelo za napredak čitavog hrvatskog planinarstva.

† **Dr. Vjekoslav Kušan.** Dne 6. srpnja o. g. umro je na sveučilišnoj klinici u Zagrebu šef odjeljenja za tuberkulozu u Državnoj bolnici u Sarajevu primarius Dr. Vjekoslav Kušan. Svi stručni medicinski listovi popratili su gubitak nada sve cijenjenog naučnog radnika opširnom komemoracijom, koju je pokojnik i po intenzitetu i po ekstenzitetu svojih znanstvenih radova na području tuberkuloze potpunoma zaslužio. Dužnost je nas planinara, da ga se i mi sjetimo, jer je pok. Dr. Vj. Kušana resila jedna odlika, koju rijetko susrećemo, a to je intenzivnost stručnog, znanstvenog rada spojena istodobno s ljubavlju za planine i za hrvatski planinarski pokret napose.

Odmah iza osnutka podružnice »Bjelashnice« u Sarajevu godine 1923. ušao je u odbor, gdje je kao odbornik djelovao radeći na prvim temeljima hrvatskog planinarstva u Bosni, a godine 1927. preuzeo je i samo predsjedništvo. Ljubio je naše planinarstvo spontano, jer je svoju dječju dobu proživio na planinskom području sjevero-istočne Bosne, gdje mu je otac bio šumar. Duhom potpuni medicinar, koji traži uzroke i nalazi iskustvom stečena opravdanja, dao se Dr. Vj. Kušan na studij fiziologije planinarstva, pri čem je pratio sve tekovine savremene medicinske znanosti na tom području.

Nije mu izmaklo ni jedno zapažanje iz bioklimatičkog područja, kao ni jedna tekovina športske fiziologije, naročito

s obzirom na srce i pluća. Da nije slomljenih krila završio svoj plodan rad u 45. godini života, dao bi bez sumnje jedno zanimljivo djelo, analogno po vijednosti zadnjoj njegovoj knjizi: »Rana diagnostika tuberkuloze pluća«. Članci Dra. Vj. Kušana u »Hrv. Planinaru«, a koji obrađuju izreda medicinsku stranu planinarstva, tek su zrnca jednog grandiozno zamišljenog djela. Koliko ga je ta medicinska strana planinarstva okupila, dokaz je i to, što nije dospio da opiše ni jednu turu, premda je bio aktivan planinar.

Još lane u svibnju bio je s nama na Čvrtnici. Divan uspon Grabovicom na Pode i Plasu. Bio je to predzadnji njegov uspon. Zadnje pozdrave ostavio je u trodnevnom boravku na bosanskoj Vranici planini. Začudo dva kontrasta: divlji tercijer i smireni paleozoik! Oprostio se nesvjesno s dvjema najljepšim planinama Bosne i Hercegovine i to za uvijek. Bio je svjestan neminovnih zakona prirode, koja gradi i ujedno razgrađuje, koja nas planinare diže iznad svih naših teških misli, pa nas dovodi do spoznaje o našoj relativnosti. Iza nas ostaje djelo kao produkt duha, koji stvara. I zato je Dr. Vjek. Kušan zaslužio, da ga se i mi hrvatski planinari sjetimo, jer je osim svega toga dihao istim duhom kao i mi i jer je gledao planine istim očima kako ih gledamo i mi, očima stvarnosti i istodobno očima fantazije. Neka ovo sjeća-

nje bude planinarski vijenac na njegovom svježem grobu.

Slava Dru. Vjekoslavu Kušanu!

Dr. Josip Flegler

Traže se i nude brojevi »Hrvatskog planinara«. Podružnica »Diljgora« u Slav. Brodu daje u zamjenu ili prodaje: »Hrvatski Planinar«:

1924. god. svi brojevi osim br. 1.
 1925. » potpuno
 1925. » svi brojevi osim br. 4
 1924. » 2 kom. br. 2, 1 kom. br. 3—4, 1 kom. br. 6, 3 k. 8—10
 1925. » 1 kom. br. 2, 1 kom. br. 5
 1926. » 1 kom. br. 1, 2 kom. br. 5, 1 k. br. 6, 1 k. br. 8, 1 k. br. 9, 1 k. br. 10
 1927. » 3 kom. br. 1
 1933. » sve brojeve osim br. 8.
 1924. » br. 4, 5, 6, 7—8, 9, 10—12.

Planinski vestnik:

1926. god. broj 11
 1930. » » 11, 12
 1931. » » 8
 1932. » » 2, 9
 1934. » » 8—9

Traži:

Hrvatski Planinar: godina 1928. broj 7, ili potpuno godište.
 Planinski Vestnik: godina 1930. potpuno.
 Hrvatski Planinar godište 1919, 1920, 1921, 1922, potpuno.

Časopisi i nove knjige

Šimun Vlahov: Hrvatskim Zagorjem i Prigorjem. Zagreb 1936. Primili smo na ogled ovu malu i vrlo skromno opremljenu knjižicu, u kojoj Š. Vlahov opisuje svoje putovanje Hrvatskim Zagorjem i Prigorjem. Bez naročitih pretenzija i bez dubljeg proučavanja toga lijepog kraja, pisac nam tek usput i u opisu svoga puta iznosi i po koju povjesnu sliku — ukratko i bez naročite veze. Jednom riječju — čitava je knjižica obični, vrlo zbijeni opis višednevnog pu-

tovanja, koji može samo časovito da zainteresuje čovjeka, ali koji mu ne može da dadne pravu sliku opisanoga kraja. Hrvatsko Zagorje, o kojemu nam tako lijepo pripovijeda naš Gjalski, zaslužuje daleko više pažnje i proučavanja, čiji se rezultati ne dadu tako lako i jednostavno prikazati.

Vestnik Klubu alpistu čehoslov. Praha. — 5, 1936: A. F. piše o sadašnjem planinarstvu i o njegovoj bolesti. — L. Škvor: Jungfrau.

Rivista mensile del Club Alp. Italiano, Roma. — Rujan 1936.: O međunarodnoj ekspediciji na Karakoram (Ing. P. Ghiglione). — Vojnički manevri na Les Grandes Murailles (Prof. R. E. Doglio). — Telefonska pruga Orles—Cevedale (Dott. V. Lombardi). — Žična željeznica preko Campo Cecina (Ing. Gi. Conti).

Blgarski turist, Sofija. — 1936, 7: Slavenski turizam (N. Galčov). — Pred kongresom asocijacije slavenskih turista. — O bugarskim planinama (F. Popov). — Poljsko tatransko društvo (V. Krigovski). — Planine u Jugoslaviji i Savez plan. društava Jugoslavije (Dr. J. Tomišek). — Čehoslovenske gore (A. Lutonský). — Sto i pedeset godina planinarstva.

U povodu kongresa slavenskih planinarskih društava, koji je održan u ljetu ovog u Sofiji, posvetilo je Bug. pl. društvo 7. broj svoga glasila prikazu slavenskih planinarskih društava. Prikaz o planinarskim društvima u Jugoslaviji napisao je urednik bratskog sloven. plan. časopisa g. Dr. Tomišek. Ne bismo imali ništa da prigovorimo tome sastavu, kada bismo u ilustracijama, koje prate taj članak, našli bar 2—3 uspjele snimke hrvatskih planina, snimke, na kojima će braća Bugari uistinu moći da vide ljepote hrvatskih planina. Ne znamo čijom krivnjom, ali u spomenutom prikazu nalazimo samo dvije slabe (vrlo slabe) slike iz Hrvatske, koje nikako ne mogu da reprezentiraju hrvatske planine. Bugari će dobiti dojam da od Alpa do crnogorskih planina (Durmitor sa dvije slike!!) uopće nema pravog planinskog područja.

Dr. F. K.

Die Alpen — Les Alpes — Le Alpi. Bern. — Listopad 1936.: Postanak Lugana jezera (H. Annaheim). — Staro i novo iz područja Barodino (M. Baer). — Nove kuće S. A. C.? — Visokoplaninska skloništa (B. Hug). — † Hans Lauper (H. L.). — Prelaz preko Aiguilles Rouges du Dolent (M. Blanc). — La

Grivola, 3969 m (L. Seylaz). — Chaseral zimi (I. Aubert).

Österreichische Alpenzeitung. Wien. — Rujan 1936.: Sjeverna stijena Hochtora (H. Barobek). — Monte Canale (H. Peterka). — O izmjeni penjača između Njemačke i Engleske.

— Listopad 1936: Austrijska ekspedicija na Kavkaz u god. 1936 (R. Schwarzenberger). — Tichtengen. Prvi uspon s jugozapada (Dr. W. Frauenberger). — Prelaz preko Schchara (5814 m) — Prvenstveni usponi na neke vrhove u Kavkazu (F. Krobath). — Dva nova puta kroz Besengiwand (F. Wolfgang). — Općenito o ekspediciji (F. Krobath). — Ekspedicija na Kavkaz 1936. sekcije München (L. Schmaederer). — Schwaben-Kaukasusfahrt 1936. (H. Schweizer). Uspjesi ruskih planinara u Kavkazu.

La Montagne. Paris — Srpanj 1936.: Planine srednje Norveške (P. L. Maulvault). — Prelaz preko Svartisa (G. Blanc). — Turizam u Laponiji (L. Blanc). — Među vijestima nalazi se prikaz o francuskoj ekspediciji na Grenland kao i posljednji izvještaji o francuskoj ekspediciji na Himalaju, koja je morala biti prekinuta. — Listopad 1936: Najveći dio ovog broja posvećen je speleološkim i hidrogeološkim istraživanjima Franc. alpin. kluba: Speleologija, obratni alpinizam (B. Gèze); o nekim hidrogeološkim pojavama u Pirenejima (N. Casteret); Martel, najdublji ponor u Francuskoj (N. Casteret). — Nešto o flori Queyrasa (Ch. Bonnet).

Mitteilungen d. Deutsch. u. Österr. Alpenv., München. — Listopad, 1936.: Pored izvještaja o godišnjoj društvenoj skupštini nalazimo u ovom broju i članak o zaštiti planinske prirode (Dinkelacker), o malome iz povijesti Grossglocknera, austrijskoj i švabskoj ekspediciji na Kavkaz u god. 1936., o osvajaču Matterhorna te druge manje vijesti.

Iz uredništva

Slike za priloge. Uredništvo zna, da su dosadašnji umjetnički prilozi naišli na najbolji prijem kod pretplatnika »H. p.«, pa je odlučilo da i dalje nastavi u tome smjeru. Kako su dosadašnji prilozi pri kraju, to ćemo sa slijedećim godištem započeti sa novom serijom slika, izrađenih u bakrotisku i u velikom formatu. Pozivamo sve naše fotamatere da nam najkasnije do 25. studenog o. g. pošalju kopije uspješnih snimaka, za koje misle da bi mogle doći u obzir za »H. p.«. Napose molimo naše podružnice da pošalju slike planina iz svoga radnoga područja, kako bi kasnije otpao prigovor, da neke planine nisu zastupane. U obzir će doći ne samo slike hrvatskih planina, nego i slike ostalih balkanskih gora. Nakon što uredništvo odabere izvjestan broj snimaka, bit će zamoljeni dotični autori da na kratko vrijeme i radi izradbe ustupe svoje negative.

Isto su nam tako potrebne i markantnije snimke iz hrvatskih krajeva za naslovni list časopisa, kako bismo i dalje mogli nastaviti sa izdavanjem »H. p.« u ovome obliku.

Proširenje lista. Odlučili smo da sa 12. brojem proširimo opseg lista. Ovo bi se proširenje stalno nastavilo u slijedećoj godini, a sastojalo bi se u tome, da se sadašnjoj sadržini lista (32 stranice) doda još 8 stranica sitnoga tiska. Na tim bi se stranicama, koje bi se nalazile na početku i na koncu običnog dijela časopisa, objavljivale razne vijesti, potrebne članovima društva, a pomiješane sa raznim oglasima. Usljed toga bi se sve dosadašnje stranice ispunile člancima i slikama, te bi time »Hrvatski planinar« znatno dobio na vrijednosti. Cijena se našem glasilu uza sve to neće povisivati.

No da sve to u cijelosti provedemo, potrebna nam je suradnja

svih članova i podružnica. Stoga ovime pozivamo pojedine članove kao i podružnice, da nam šalju sve važnije vijesti iz svoga područja, da stalno u svome glasilu izvještavaju o radu i uspjehu planinarstva u svome kraju. Uz vijesti treba slati i uspjele snimke. Naročito su potrebne obavjesti, koje mogu poslužiti cjelokupnom članstvu, kao što su na primjer oznake puteva (sa skicom!), prometne vijesti, domovi, prenočišta, podesna skijališta itd. Svaka podružnica treba da se brine za reklamu svojih domova i skloništa. I u manjim se mjestima mogu pribaviti oglasi za taj dio našega glasila. Vijesti i oglase treba slati na urednika najkasnije do 25-og u mjesecu.

Poziv na suradnju. U vezi s proširenjem časopisa, potrebna je i intenzivnija suradnja svih planinara i planinarskih stručnjaka. »Hrvatski planinar« nije zadnje dvije godine oskudjeval na dobrim člancima pa se uredništvo nada, da će u tome biti i u buduće potpomognuto svojim vrsnim suradnicima. Zato se uredništvo »H. p.« ovime najtoplije zahvaljuje svim svojim pomagačima i suradnicima i moli ih za još izdašniju potporu u člancima i slikama.

Izvještaj o kongresu Saveza plan. društava kraljevine Jugoslavije, koji je održan u Sarajevu u mjesecu rujna ov. g., donijet ćemo u slijedećem broju »Hrvatskog planinara«.

Ispravak. U 9. broju »Hrvatskog planinara« na str. 265 ispod slike treba da stoji: Krdo jelena polazi na vodu. Molimo cij. čitatelje da to isprave.